

הרב מתן יחזקאל, בית המדרש גבעת שמואל

לפעול עם אל - מעלת זיכוי הרבים

כשאני חושב על נושא לימוד התורה, אני חושב על הזכות שאנחנו, האברכים, זוכים לפקוד את בית ה' כל יום, זוכים לעונג אמיתי להשתדל לחיות חיים של תורה, של קודש ואמת, ולהקים משפחות שעיקר רצונם הוא לרצות להיות "עבדי ה'".

לצערי יש לנו הרבה אחים יקרים, שלא זוכים להיות שייכים למדרגה זו, לרצות לחיות חיים פנימיים. לעניות דעתי בזכות המלחמה נפתחו עוד יותר הלבבות, והציבור רוצה להיות שייך לתורה גדולה שתמלא את המחשבה ואת הלבבות בתורה הגואלת, תורה שמדריכה וממלאת את המרחב האישי והציבורי. אנחנו צריכים להתמלא עוז וגבורה ולבוא לעזרת ה' בגיבורים.

במאמר זה רציתי לבחון: מה מקור פעולת הקירוב וכיצד יש לעשות זאת בפועל על ידי התבוננות במקורות ובסיפורי צדיקים.

חזון העצמות היבשות - תחיית עם ישראל

בספר יחזקאל פרק לז, הקב"ה מראה ליחזקאל נבואה מאוד ייחודית שמטרתה ללמד כיצד יתרחש התהליך העתידי, גאולת ישראל. אם נתבונן בפסוקים נראה שיש הבדל בין התיאור האלוקי לבין האופן שדבר זה יופיע בפועל.

(א) הִיְתָה עָלַי יַד ה' וַיּוֹצֵאֵנִי בְרוּחַ ה' וַיְנִיחֵנִי בְּתוֹךְ הַבְּקָעָה וְהִיא מְלֵאָה עֲצָמוֹת: (ב) וְהִעֲבִירֵנִי עֲלֵיהֶם סָבִיב סָבִיב וְהִנֵּה רַבּוֹת מְאֹד עַל פְּנֵי הַבְּקָעָה וְהִנֵּה יְבִשׁוֹת מְאֹד: (ג) וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם הַתְּחַיֶּינָה הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה וְאָמַר ה' אֱלוֹקִים אֲתָה יִדְעָתָּ: (ד) וַיֹּאמֶר אֵלַי הִנְבֵּא עַל הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם הָעֲצָמוֹת הַיְבִשׁוֹת שְׁמַעוּ דְבַר ה': (ה) כֹּה אָמַר ה' אֱלוֹקִים לָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה הִנֵּה אֲנִי מְבִיא בְּכֶם רוּחַ וְחַיִּיתֶם: (ו) וְנָתַתִּי עֲלֵיכֶם גְּדִים וְהִעֲלֵתִי עֲלֵיכֶם בָּשָׂר וְקַרְמֵתִי עֲלֵיכֶם עוֹר וְנָתַתִּי בְּכֶם רוּחַ וְחַיִּיתֶם וַיְדַעְתֶּם כִּי אֲנִי ה':

עד כאן אנו רואים שיש תהליך אחד אחדותי, שמטרתו שהעצמות היבשות יתחברו ויעשו לגוף אחד, עם רוח, ויכולת הכרה את ה'.

אלא שבפועל הדבר מתגלה בשני שלבים, שבשביל זה יחזקאל צריך להתנבאות פעמיים:

1. הצד הגופני

(ז) וּנְבִיאִי פֶּאֶשֶׁר צְוִיתִי וַיְהִי קוֹל כְּהַנְבִּאִי וְהָיָה רֵעִשׁ וַתִּקְרְבוּ עֲצָמוֹת עֲצָם אֶל עֲצָמוֹ:
(ח) וַיְרֵאִיתִי וְהָיָה עֲלֵיהֶם גְּדִים וּבָשָׂר עָלָה וַיִּקְרַם עֲלֵיהֶם עוֹר מִלְּמַעְלָה וְרוּחַ אֵין בָּהֶם:

2. הצד הרוחני

(ט) וַיֹּאמֶר אֵלַי הַנְּבִיא אֶל הָרוּחַ הַנִּבְא בֶן אָדָם וְאָמַרְתָּ אֶל הָרוּחַ כֹּה אָמַר ה' אֱלֹקִים
מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בָּאֵי הָרוּחַ וּפְחִי בְּהַרְוִיגִים הָאֵלֶּה וַיְחִיו: (י) וְהַנְּבִיאִי פֶּאֶשֶׁר צָנְנִי וַתִּבּוֹא
בָּהֶם הָרוּחַ וַיְחִיו וַיַּעֲמְדוּ עַל רַגְלֵיהֶם חֵיל גְּדוֹל מְאֹד מְאֹד:

אם כן, התיאור האלוקי היה תיאור שלם ואחדותי של חיבור גוף ורוח, אבל בהופעה של הדברים, היו שני שלבים, ובגללם יחזקאל מתנבא פעמיים. וניתן ללמוד מזה שכשתתקיים הנבואה, הדבר יהיה בצורה של שני שלבים, שהשוני בניהם יהיה משמעותי.

וכמובן הנמשל לכל זה, שהגאולה השלימה שאנחנו נמצאים עמוק בתוכה, גם היא מופיע בצורה של שני שלבים, תחיה לאומי בארץ, של שיבה לעצמיותנו, בצד הגופני, ושלב נוסף של תחיית הקודש.

וכל אדם המתבונן, מזהה שהחלק הראשון מבוסס יחסית,¹ ועתה הנושא המרכזי הוא השלב השני, החזרת הרוח בישראל. וברוך ה' זכינו שיש לנו "גדודי מאמינים", ואין שיעור לכמות ואיכות תופסי התורה שיש היום לעומת מה שהיה כמה עשרות שנים אחורה. אלא שאנחנו רוצים להתמלא עוד יותר ושהתורה תגיע לכל "בית אב".

והיה ניתן להבין שיש כאן שני שלבים שאינם קורים "במקביל", ולכן עלינו מעיקרא לא להתעסק ח"ו שלום בצד הרוחני אלא בצד הגשמי בלבד, ורק אחרי שהסתיים התהליך הגופני, נוכל להתחיל לעסוק בצד הרוחני בצורה מרכזית ממלכתית.

אלא שוודאי אין הדברים כך.

כותב מרן הרב באורות התחיה לב:

1. כמובן שיש עוד הרבה להשתפר, אבל אין שיעור למדרגה החומרית שהאומה שלנו הגיעה אליה בחסדי שמים.

אופיה של הגאולה הבאה לפנינו, שראשית צעדיה הננו חשים ומרגישים, הוא בתוכיותה של כנסת ישראל. מתפתחת היא האומה, בכל כחותיה, **מגדלת היא את רוחה**, את טבעה ואת עצמיותה, **אינה מכרת עדיין** את עומק הישות העליונה שהיא כל יסוד תקומתה. עינה לארץ, **ולשמים עדנה לא תביט**. היא אינה שבה עדיין אל אישה הראשון בפועל, היא מעבדת את חייה בכחותיה הנמצאים בשרשי נשמתה. אמנם בלא קריאת שם, בלא מגמה מבוררת הכל הוא אור ד' וכבודו, **אבל לא היא ולא העולם מכיר זה בבליטה**, שם שמים לא שגור בפיה, אומץ וגבורה רודפת היא, אבל באמת הכל קודש ואלהי הוא.

מבואר שאין כאן שני חלקים מנותקים אחד מהשני אלא שלב אחד בולט כלפי חוץ, והשלב השני קורה איתו ביחד, ואולי ליתר דיוק - הוא הדוחף והמנוע הפנימי להכל.

וכדברי הגמרא בסנהדרין (צח ע"א) שרבי אליעזר סובר שגאולה תלויה בתשובה, ולפי רבי יהושע אינה תלויה בתשובה, ובסוף הגמרא אומרת "ושתק רבי אליעזר". **והסביר רבנו הרצי"ה** (לנתיבות ישראל א, עמ' רפז-רפז) ש"שתיקה כהודאה", וזאת גם הסיבה שנאמר מיד לאחר מכן: "ואמר רבי אבא: אין לך קץ מגולה מזה, שנאמר "אתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל". היינו, כיון שהגאולה לא תתחיל בתשובה, איך נדע שאנחנו בתהליך של גאולה, הרי לכאורה אין ישראל זכאים לכך? לכן הגמרא מביאה לנו "סימן חיצוני" לגאולה.

מרחיב הרב (אורות ישראל ג, ב):

והמופת הגדול שדורנו הוא המיועד לתעודה זאת, הוא **מה שנמצאים בו כאלה שרעיון זה נחתם במעמקי נשמתם**, ומוצאים בו קדושה עליונה ודבקות אמתית בד' צור כל העולמים אלוהי ישראל ברוך הוא.

כלומר, העובדה שיש נשמות חדשות בעולם, שרוח התחייה של ישראל בארץ ישראל היא הממלאת אותם, זה "סימן" שאנחנו בתהליך גאולה.

אחריות הצדיקים

שינוי במסכת אבות (א, יב): "הוי מתלמידיו של אהרן... אוהב את הבריות ומקרבן לתורה". הסביר רבינו הרצי"ה (שיחות הרצי"ה ויקרא, עמ' 30): אין הכוונה לאוהב את הבריות של ה' כדי לקרבם לתורה, אלא אוהב עצמית שאינה תלויה בדבר, ומזה נמשך קירוב לתורה. עלינו

לאוהב את הבריות של הקב"ה כאהבה עצמית, ולכן צריך להיות אכפת לנו מהם בין בצד הגשמי, ובוודאי בצד הרוחני.

הגמרא בפסחים (סח ע"א) מוסיפה אחריות על הצדיקים: "דאמר רב חננאל אמר רב: עתידין צדיקים שיחיו את המתים". וביאר מהרשד"ם בדברי רבי פנחס בין יאיר (ע"ז כע"ב) ש"רוח הקודש מובילה לתחיית המתים, שהכוונה בזה היא "כי הרשעים בחייהם נקראים מתים והוא יחזירם בתשובה ויחיה אותם" (שו"ת מהרשד"ם או"ח סי' יז). מבואר בדבריו שכחלק מתהליך התקדמות של הצדיקים, יש להם האחריות על כלל האומה, לדאוג "לשבי פשע ביעקב", שאחים יקרים נוספים ישונו לכור מחצבתם,² ובעצם הדבר גורם לנו להיות מחוברים ושייכים לתנועת התחייה שהקב"ה מוביל ודוחף בעולם עם "רוחו של משיח", ולהיות אקטיביים.

וכדברים האלו נאמר גם על מרדכי היהודי.

יש קושיה במגילה: לאחר שליחת האיגרות לכל מלכות אחשורוש, כתוב "וידע מרדכי את כל אשר נעשה" (אסתר ד, א). לכאורה כל העולם "ידע את אשר נעשה", שהרי יש אגרות שמסבירות בדיוק מה היה התוכנית של המן ואחשורוש לעשות עם היהודים.

מסביר השפת אמת (פורים שנת תרל"ד):

עוד נראה כי מרדכי ידע שהשי"ת יעזור לבני ישראל בוודאי כמ"ש רוח והצלה כו'. וכ"כ ידע את כל אשר נעשה כו'. רק שכן דרך כל הצדיקים שאף שיודעין הישועה מ"מ יכולין לצעוק בלב שלם ממש כמו אם לא היה יודע. ולמי שאינו כן אין מראין לו הישועה באמת. וזה תליא באמונה שלימה שמבטל כל השכל להשי"ת ויודע ומאמין שאין סתירה מכל זה שהישועה בא ע"י צעקת האדם. אף כי השי"ת לא יעזוב בני ישראל בלי ספק. מ"מ צריכין לצעוק בעת צרה כמ"ש עת צרה כו' וממנה יושע.

נמצאנו למדים: מה מיוחד ב"ידיעה" של מרדכי, לעומת ה"ידיעות" של כולם? כולם יודעים על עצם הגזירה, אבל מרדכי יודע מה הסיבה לגזירה, ויותר מזה מגלים לו מן שמיא שבוודאי ישראל נגאלים, וכל זה משום שהקב"ה יודע שהידיעה של מרדכי לא תחליש אותו מלפעול ולרומם את העם. ולכן מרדכי היהודי עושה כינוס של ימי צום

2. כדברי הרב דוד טורנר שליט"א: יותר מרשים מזה שהמהר"ל יצר "גולם", זה שהמהר"ל לוקח אותנו ובורא אותנו כבריאה חדשה ומקנה לנו קומת דעת נכונה.

ותפילה, ואומר לאסתר למסור את נפשה בשביל האומה. וכדברי חז"ל (מגילה טז ע"א) שהיה יושב בבתי מדרשות ומלמד את ישראל הלכות קורבנות - כדי ללמד: זאת המדרגה שאנחנו שייכים אליה, מדרגתנו העצמית והפנימית, ואסור לנו לחגוג באיבוד זהות אצל אחשוורוש.

למדנו מכאן שיש לנו אחריות על האומה שלנו. אל לנו להאשים שבגללם הצרות מגיעות או להתייאש מהם, אלא להילחם שהאמת הפנימית שלנו תופיע "בפועל".

אסיים בסיפור על המבט של חכמי ישראל ולקחת האחריות שלהם:

הגר"ע יוסף זצ"ל סיפר שבהיותו הרב הראשי, התקשר אליו הגר"ב ז'ולטי זצ"ל רבה של ירושלים, וסיפר לו, שברוך ה' באחת השכונות של ירושלים הוקם מקווה נשים מפואר שאין כמוהו, ולאחר שלושה ימים מפתחתו, התקשרה אל הרב ז'ולטי הבלנית של המקווה, ואמרה שעד היום לא הגיעו בכלל נשים למקווה, ולכן היא חשובת לעזוב את התפקיד.

אמר הרב ז'ולטי לרב עובדיה: האחריות היא עלינו, שלא לימדנו והסברנו על חשיבות הקמת בתים בקדושה בעם ישראל. כבוד הרב יצטרף אליי ונעבור בכל הבתים ברחוב ונסביר על החשיבות של הקמת בתים בקדושה בעם ישראל.

הרב עובדיה שכידוע חס על זמנו מאוד, וגם חשב שאולי מבחינת צניעות עדיף שהרבנית תסביר לנשים כמה חשוב לטבול במקווה, הרהר בדבר. אבל כיון שהרב ז'ולטי היה נחוש בדעתו, הרב עובדיה הצטרף למשימה, ולאחר שהודיעו במועצה הדתית לכל המשפחות שהערב יעברו בשכונה הרבנים הראשיים - הרב הראשי של ארץ ישראל, והרב הראשי של ירושלים - בכל בית קיבלו את הרבנים בשמחה רבה ובכבוד גדול, והקשיבו לדברי רבותינו. לאחר שהרבנים כיתתו רגליהם ועברו מבית לבית, התוצאה לא איחרה לבוא, ונשות השכונה פקדו את המקווה בצורה של "מוסיף והולך", בחסדי ה' הגדולים. סיכם הרב עובדיה את הסיפור: תראו איזה עם של צדיקים, כולם רוצים להיות שייכים לטהרה של ישראל. אלא שצריך שנסגור את הגמרות ונלך להסביר להם, וה' בחסדיו ישרה את שכינתו במעשי ידינו.

לסיכום, ראינו במקורות שהגאולה קשורה בהופעתם השלימה של ישראל בצד הגופני והצד הרוחני, ראינו שיש אחריות מצד הדרישה של הקדוש ברוך הוא כלפי הצדיקים שידאגו להעלות את אחיהם לדבוק בו, וגם הצדיקים מצד עצמם, מצד אהבתם את עם ישראל כפצים לקרב אותם.

כדי להצליח צריך לפעול בענווה, בביטחון שעם ישראל רוצה בזה ושייך לדבר ה', ואם נפעל מתוך נקודת שליחות פנימית, נזכה לסייעתא דשמיא, ברכה והצלחה.

אסיים בדברי חז"ל (ירושלמי שבת, ט; ויק"ר כז, ב):

אמר רבי ירמיה ב"ר אלעזר: עתידה בת קול להיות מפוצצת בראש ההרים ואומר "כל מי שפעל עם אל - יבוא ויטול שכרו.

ולפי המהלך שנתבאר, "יטול שכרו" הכוונה שיצליחו מעשיי ידיו, ויזכה להיות שותף עם אל. שנזכה בעזרת ה'.